

WARSCHAU Een demonstratie tegen vluchtelingen van het extreem-rechtse ONR.

Foto Reuters

POLEN EEN ONDER- DRUKT GEVOEL VAN SCHULD

Polen heeft een bijzonder gevoelige relatie met het thema antisemitisme. Die gevoeligheid komt voort uit het eigen traumatische verleden, dat nog volop beleefd en gecultiveerd wordt. Tijdens de Tweede Wereldoorlog kwamen niet alleen drie miljoen Poolse Joden om, maar ook drie miljoen niet-Joodse Polen.

Vooraf bij aanhangers van de nationalistisch-conservatieve PiS-regering bestaat het idee dat de buitenwereld eerst de 'Poolse doden' moet respecteren. Pas daarna mag het over antisemitisme gaan. Stemmen die erop wijzen dat Polen tijdens de 20ste eeuw niet alleen slachtoffer waren of held, maar soms ook dader, worden gesmoord.

Critici verwijten de PiS-regering bovendien dat ze fascistische splintergroepen zoals het Nationaal-Radicale Kamp (ONR) geen strobreed in de weg legt. ONR houdt geregeld marsen in Warschau en Gdansk, waarbij de groene runenvlag wappert. Burgemeesters pleiten al jaren voor een verbod, PiS ziet daar niets in.

Tijdens de jaarlijkse onafhankelijkheidsmars van afgelopen november waren spandoeken te zien met 'puur bloed' en 'wit Europa'. Een veroordeling van de PiS-regering bleef aanvankelijk uit, een minister vond het vooral een 'expressie van patriottische waarden'.

Onder de oppervlakte sluimert ondertussen wel degelijk antisemitisme, zoals begin dit jaar te merken was bij het debat rond een omstreden wetswij-

ziging, bekend geworden als de 'Holocaustwet.' Daarbij werd het strafbaar om het 'Poolse volk' (mede) de schuld te geven van de Jodenvernietiging. Anti-racismestichting Nigdy Wiecej ('Nooit weer') meldde een stijging in antisemitische teksten op het web.

Een van de mensen die dat onderzocht, is kunstenaar Rafal Betlejewski (48). Met zijn werk probeert hij de knagende leegte te vullen die de Joden achterlieten. Op muurtjes en gebouwen in heel Warschau schilderde hij jaren terug de woorden 'Jood, ik mis je.' Rond de 'Holocaustwet' zag hij de haatberichten en dreigementen toenemen. 'Dat ik een marionet ben van de Joden, dat ik geld krijg van Joden om dit te doen. Mensen voelen zich op geen enkele manier gered.'

Betlejewski verklaart het antisemitisme uit een onderdrukt gevoel van schuld. 'Je schuld toegeven is voor veel Polen synoniem aan zwak staan, en dat kan niet. De voorbije driehonderd jaar zijn we als een bal alle kanten op getrapt en tot slaaf gemaakt. We waren zwak. Dat nooit meer, denken mensen. Wie nu van buiten komt, een vluchteling bijvoorbeeld, wordt gezien als iemand die ons komt overheersen. Schuldgevoelens over de Holocaust stoppen Polen weg. Die onderdrukking leidt tot gekke fobieën zoals antisemitisme.' Een gebrek aan kennis speelt volgens hem ook een rol. Polen die opgroeiden onder het communisme, hebben het verhaal van de Holocaust nooit geleerd op school.

Jenne Jan Holtland